

Yhdessä – Suomenopettajat ry:n kevätkoulutuspäivä 2021

Yhdistyksen perinteinen kevätkoulutuspäivä järjestettiin 13. maaliskuuta. Yhdessä-teemaa kantava koulutuspäivä pidettiin jo toistamiseen etätahtumana verkossa koronarajoitusten takia. Vuosi sitten siirto verkkoon tapahtui erittäin pikaisesti. Nyt koulutuspäivä oli alun perinkin suunniteltu pidettäväksi verkossa.

Koulutusasteryhmittäin nautittujen virtuaaliaamukahvien jälkeen yhdistyksen hallituksen puheenjohtaja **Jenni Alisaari** käsitteli avauspuheenvuorossaan sitä, miten vahva yhdessä tekemisen meininki, tiedon jakaminen ja muiden jaksamisesta huolehtiminen ovat suomenopettajia yhdistäviä piirteitä. Hän loi myös lyhyen katsauksen alan etenemiseen. Merkittäviä tekijöitä ovat olleet opetussuunnitelman muutos ja monipuolisen materiaalin lisääntyminen. Myös opettajien osaaminen ja pedagogiikka ovat kehittyneet. Kielitietoisuus on ollut vahvasti läsnä puheissa ja koulutuksissa. Alisaaren mukaan opettajilta on löytynyt aiemminkin empatiaa, mutta nykyisin löytyy myös konkreettisia keinoja kielitietoiseen opetukseen.

Alisaari viittasi myös kierroksella olevaan luonnokseen koulutuspoliittisesta selonteosta. Siihen on lisätty paljon asioita, jotka kohentavat suomenoppijoiden asemaa, esimerkiksi kielitietoiseen opetukseen panostetaan kaikilla asteilla. Tarvitaan kuitenkin proaktiivisuutta, jotta suunnitelmat myös toteutuvat eivätkä kimalla vain paperilla. Jotkut kokevat edelleen kielitietoisuuden olevan vain kielenopettajien asia. Alisaari kysyikin, olisiko sosiaalisen oikeudenmukaisuuden pedagogiikka hyvä termi, jotta kaikki opettajat huomaisivat, että se koskee heitäkin.

Muista katsoa kameraan

Digipedagoginen asiantuntija **Matleena Laakso** käsitteli yhteisöllisyyttä verkko-oppimisessa. Hänen monipuolinen ja vuorovaikutteinen esityksensä oli jaettu neljään kokonaisuuteen: Verkkotapaamisen tai -kurssin aloittaminen ja orientaatio, Vuorovaikutus ja yhteisöllisyys verkossa, Sovelluksia yhteisölliseen työskentelyyn ja osallistujien aktivointiin lähi- ja etäopetuksessa sekä Opitun reflektio ja palaute.

Laakso nosti esiin orientaatiovaiheen tärkeiden. Se on verkkokurssilla hyvin erilainen, kun esimerkiksi konkreettinen kulkeminen oppilaitokseen puuttuu ja osallistuja on vain yhdellä napinpainalluksella mukaan. Tarvitaankin keinoja, joilla läsnäolo konkretisoi-tuu muin tavoin, esimerkiksi kameralle peukuttamalla. On nimittäin tärkeää, että jokainen tulee nähdyksi tai kohdatuksi heti alussa.

Laakson mukaan myös esimerkiksi virtuaalikaljat ennen varsinaista tapaamista paikkaavat yhteisten livekohtaamisten puutetta. Ne auttavat lisäksi käytettävään välineeseen tutustumista ja voivat muodostua epäviralliseksi ohjaustuokioksi. Myös tapaamisen jatkot ovat hyvä mahdollisuus kysyä jotain epävirallista. Verkkokurssilla kun ei voi nykäistä opettajaa hihasta kuin oppilaitoksen käytävällä.

Vuorovaikutusta verkossa ja pelisääntöjä on hyvä suunnitella etukäteen, Laakso muistutti. Milloin ollaan äänessä ja milloin kuunnellaan, milloin kamera käytössä, milloin suljettuna.

Vuorovaikutus ehkäisee verkkokurssin keskeyttämistä. Osallistujalle tulee sellainen olo, että hänestä välitetään eikä hän halua lopettaa tai että jos hän keskeyttää, hän jättää ryhmänsä pulaan.

Laakso jakoi lukuisia konkreettisia vinkkejä verkkovuorovaikutukseen. Esimerkiksi jotkut ovat piirtäneet silmät kameran viereen, jotta muistavat katsoa kameraan. Opiskelijalle on vielä vaikeampaa puhua, kun ei näe ketään eikä saa palautetta. Opiskelijoille voi olla todella tärkeää nähdä muut palautteen saamiseksi. Monille on puolestaan tärkeää nähdä opettajan suun liikkeet esimerkiksi kuulonalemnan vuoksi. Myös suomenoppijalla kameran käyttö tukee oppimista.

Laakso nosti esiin kiinnostavan seikan: Opettaja odottaa keskimäärin 10 sekuntia vastausta. Opiskelijalta kestää 22 sekuntia

vastata. Etäaikana vastaaminen kestää vielä kauemmin. Eli pitäisi odottaa kärsivällisesti eikä saisi pelätä hiljaisuutta. Kysymystä ja vastausta pitää pystyä prosessoimaan, ja etäaikana tarvitaan vielä tekniikan takia lisää odotusaikaa.

Sivustolta www.matleenalaakso.fi löytyy aiheeseen paljon hyödyllisiä ohjeita ja linkkejä.

Toimijuutta toiseuksien välille

Opetusneuvos **Paula Mattila** Opetushallituksesta käsittelee esityksessään muun muassa toimivan vuorovaikutuksen tärkeyttä opetuksessa erityisesti mediaation näkökulmasta. Hän avasi mediaation käsitettä, joka on alun perin määritelty taidoksi välittää merkityksiä. Nyt se on laajentunut toiseuden ymmärtämisen ja yhteiskunnallisten sekä poliittisten paineiden myötä tarkoittamaan toiseutta vähentäviä toimenpiteitä toiseuden osapuolten välillä. Mediaatio on osa laajaa osaamista.

Mattila korosti kohtaamisen olevan kaikkein tärkein. Se saattaa antaa apua ja aurinkoa autettavalle. Pienet kohtaamiset ja pienikin jaksaminen voivat olla todella merkityksellisiä. Tästä esimerkiksi Mattila jakoi ajatuksia herättävän katkelman tekstistään, joka on julkaistu *Rakentavaa vuorovaikutusta* -teoksessa (2017):

”Luonnollista on, että opettaja ei aina jaksa tai osaa sanoittaa viestiään kielitietoisesti eikä hän jaksa tai ehdi kuunnella oppilaita. Ohipuhuminen voi luoda tai vahvistaa oppilaissa toiseuden kokemuksia: mitä tää mulle kuuluu. Joskus näin avataan tietä syrjäytymiskehitykselle ja surullisimmissa tapauksissa annetaan aineksia väkivaltaiseen radikalisoitumiseen. Syrjäytymisen polku voi viedä mennessään yhtä hyvin valtaväestöön kuuluvan kuin mahanmuuttajataustaisen oppilaan.

Ehkä juuri sinä olet se opettaja, joka jaksat aina vain kuulla ja nähdä oppilaassasi elävän ihmisen, vaikka saat vastaasi äkeää, hälisevää tai välinpitämätöntä viestintää ja käytöstä. Jos vielä osaat vaihtaa oppilaasi kanssa jonkin oikean vuorovaikutuksen sanan, yksinkertainen kielikasvatustekosi voi, paitsi vahvistaa hänen oppimistaan, myös tukea hänen luottamustaan ihmisiin ja yhteisöihin ja jos-sain ääritapauksessa pelastaa ihmishengen.”

Aamukahveilla sanottua:

”Välillä tuntuu, etten ole suomenopettaja vaan jotain ihan muuta.”

”Moniammatillinen yhteistyö auttaa.”

”Suomenopettajan rooli on hyvin muuttuva ja monimuotoinen.”

”Suomenopettaja on paljon muutakin kuin ”vain” opettaja.”

”Vertaistuki on aina antoisaa.”

”Ei anneta koronan lannistaa!”

”Mä innostuin tästä!”

Eurooppalainen kielisalkku uudistuu

Professori **Ritva Kantelinen** Itä-Suomen yliopistosta käsitteli Eurooppalaisen kielisalkun uudistamista suomalaisen perusopetuksen käyttöön. Kielisalkku on keskeinen työkalu, ja OPSissa lukee suositukseksi, että kielenopetuksessa salkkua käyttäisivät arvioinnin ja itsearvioinnin työkaluna sekä oppija että opettaja. Tämän suosituksen takia kielisalkku uudistetaan. Muutostyötä koordinoi Opetushallitus. Termien osalta uudistetaan nimitys kielenoppija, joka korvautuu nimityksellä kielenkäyttäjä.

Kielisalkku koostuu kielenoppimiskertomuksesta, kielipassista ja työkansioista. Se tukee kielenkäyttäjän oppimaan oppimista, ja siitä on hyötyä myös huoltajille sekä opettajille. Kaikki kielitaito on arvokasta, olipa osaaminen hankittu missä tahansa. Kielisalkku tekee näkyväksi kielitaidon moninaisuuden ja koulun ulkopuolelle sijoittuvia kielitaidon osa-alueita.

Salkun tulee olla käyttäjänsä näköinen. Siitä saa tehdä juuri omanlaisensa, koska jokaisen ympärillä oleva monikielisyys ja kulttuurinen moninaisuus on yksilöllistä. Tavoitteena on saada näkyviin kaikki kielet, sellaisetkin, joita ei opeteta koulussa.

Kantelinen painotti, ettei kannata lähteä käyttämään kaikkia kolmea osaa kerralla, vaan aloittaa pienin askelin jonkin osan käyttämisestä. Ei tarvitse pyrkiä täydellisyyteen, vaan voi ottaa rennosti. Tarkoitus on saada kielenkäyttäjän elämä esiin. Opettajan on syytä auttaa, koska itsearviointikysymykset ovat usein vaikeita. Niitä saa myös muokata, esimerkiksi lähihoitajille kontekstiin sopivaksi, jolloin arviointi voi tuntua kielenkäyttäjistä mielekkäämmältä.

Uudistuneen salkun käyttöönottoaikataulu on vielä epävarma, mutta toive on kuluva vuoden syksyn aikana. Mitä todennäköisemmin aiheesta järjestetään tuolloin myös koulutuswebinaareja. Olisi hyvä, että kaikki kielenopettajat ottaisivat salkun käyttöön yhteneväisesti. Salkku voi myös olla luokanopettajan työkaluna hyvä, ei siis pelkästään rajoitu kielenopettajien käyttöön. Opettajat siis kimpaan ja tekemään yhdessä, Kantelinen toivoi.

”Jokaisella on synnynnäinen kyky oppia, se vain pitää ottaa käyttöön.”

Erityisopettaja **Marisa Köngäs** puhui koulutuspäivän lopuksi aiheesta *Yhdessä erilainen – eriyttäminen monikielisessä ryhmässä*. Aluksi hän pohti, miksi ylipäänsä pitää eriyttää. Ihmiset ovat hyvin erilaisia oppimista-voissa. Tämä johtuu usein eniten kokemuksesta, miten on oppinut oppimaan. Köngäs painotti monen oppimisen esteen olevan tekosyitä. Tällöin oppimismetodit ovat usein vääriä. Myös oma vastuu voidaan ulkoistaa. Oppimiseen vaikuttavat monet tekijät, esimerkiksi itsetunto, -luottamus, pettymyksen-sietokyky, epävarmuudensietokyky, riskinotto ja ahdistuneisuus. Jos pelkää epäonnistumista, ei uskalla kokeilla. Jos taas ei kokeile, ei ainakaan voi oppia. Jos ei uskalla yrittää, tehtävät jäävät helposti tekemättä oman ahdistuksen takia.

Köngäs muistutti, ettemme voi vaikuttaa oppilaiden jo kokemuksiin asioihin mutta pystymme auttamaan siitä eteenpäin eriyttämällä. Kun rohkaisee tekemään ja virheitä pelkäävä opiskelija uskaltautuu tekemään tehtäviä, hän ei jää kiinni omiin angsteihinsa. Tarvitaan oppimisstrategioita, motivaatiota ja itsesäätelytaitoja, äidinkielen taitoja ja metalingvistisiä taitoja. Kielen osaaminen nyansseineen ei ole oppilaille aina selvää, vaan opettajan olisi hyvä tehdä kaikki osa-alueet näkyviksi. Köngäs antoi perusteellisessa esityksessään paljon yksityiskohtaisia opetusvinkkejä, jotka herättivät innostusta ja vilkasta keskustelua.

Virkeästi vuorovaikutteisen ja aktiivista keskustelua herättäneen kevätkoulutuspäivän päätteeksi pidettiin yhdistyksen vuosikokous ja hallituksen järjestäytymiskokous. Hallituksesta vaihtui kaksi jäsentä ja varajäsentä. Uudet henkilöt ja roolit esittäytyvät seuraavassa jutussa.

LÄHDE:

Mattila, Paula 2017: Kielikasvatus rakentaa, sovittelu korjaa vuorovaikutusta. *Rakentavaa vuorovaikutusta. Opas demokraattisen osallisuuden vahvistamiseen, vihapuheen ja väkivaltaisen radikalismien ennaltaehkäisyyn* Toim. Satu Elo, Kristiina Kaihari, Paula Mattila ja Leena Nissilä. Opetushallitus.